

KİTAP İNCELEMESİ

Yoel Guzansky, *The Arab Gulf States and Reform in the Middle East: Between Iran and the "Arab Spring"* (London: Palgrave Macmillan, 2015)

ISBN: 978-1-137-46783-6

Yoel Guzansky bu kitapta Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkelerini, bu ülkelerin karşılamak zorunda oldukları güvenlik tehditlerini ve bunu yaparken hangi yolları kullandıklarını anlatmaktadır. Körfez ülkelerinin tehdit algılamalarını, bu ülkelerin İran ile ilişkileri temeline oturtmaktadır. Ayrıca, bölge ülkelerinin ABD ile ilişkilerine ve Arap Baharı'nın neden olduğu bölgesel gelişmelere verilen tepkiler de incelenmektedir.

Kitabın giriş bölümünde "savunmacı monarşiler" başlığı altında genel bir tarihsel arkaplanın yanında, kitabın takip ettiği teorik çerçeve çizilmektedir. Birinci bölümde "Körfez'de çatışma ve işbirliği" konusunun anlatıldığı kitapta, ikinci bölümde tek tek ülkelerin özel durumları incelenmektedir. Sırasıyla tüm Körfez ülkelerinin İran ile ilişkilerine değinen yazar, Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Umman ve Yemen sırasını takip etmektedir. Ardından üçüncü bölümde, Arap Baharı'nın Körfez ülkelerinin istikrarını nasıl etkilediği sorusuna cevap aranmaktadır. Dördüncü ve son bölümde ise yazar "düşmanımın düşmanı dostum mudur?" sorusu altında Körfez ülkelerinin İsrail ile olan ilişkilerinin dinamiklerinin nasıl şekillendiğinin resmini çizmektedir.

Birinci bölümün ana temasını Britanya'nın bölgenin düzen kurma görevini ABD'ye devretmesinin ardın

Gökhan Erel

Doktora Öğrencisi, ODTÜ
Uluslararası İlişkiler
Bölümü, Araştırma Asistanı,
ORSAM

Ortadoğu Etütleri

Volume 8 , No 2
December 2016
pp. 138-142

dan bölge dinamiklerinin nasıl etkilendiği konusu oluşturmaktadır. ABD'nin bölgede dengeyi kurmaya çalışırken bölge ülkeleri ile ilişkilerini Körfez ekonomisine atfettiği önem çerçevesinde tanımlamasının üzerinde durulmaktadır. Körfez bölgesi, küresel petrol rezervlerinin yüzde 47'sine ve küresel gaz rezervlerinin yüzde 42'sine sahip bir bölgedir. Bu istatistikler hem Ortadoğu'nun hem de Körfez bölgesinin dünya piyasalarındaki önemini göstermektedir. Guzansky, Körfez ülkelerinin birbirine benzediğini savunmaktadır. Nüfuslarının sınırlı olması, mütevazı ve deneyimsiz ordulara sahip olmaları, büyük ekonomik kaynaklara sahip olmaları bu ülkelerin benzerliklerini oluşturmaktadır. Bu ortak özelliklerden dolayı Körfez ülkelerinin kırılğan bir yapıda olduğu ve bu sebepten Batılı ülkeler ile ittifak yapmak durumunda oldukları belirtiliyor.

İkinci bölümün temel konusu ise Sünni Arap monarşileri tarafından kurulan Körfez İşbirliği Konseyi (KİK)'in bölgedeki istikrar ve işbirliğine katkısıdır. Yazar, KİK'in kurulmasının temel nedeninin 1979 İran İslam Devrimi'nin ve bunu takip eden İran-Irak savaşının yarattığı güvenlik tehditleri olduğunu not etmiştir. Bu tehditlerin ortak bir şekilde karşılanması gerekliliği KİK'in temel kuruluş nedeni olarak sunulmaktadır. Fakat yazar, kuruluşunun üzerinden neredeyse 40 yıl geçmiş olmasına rağmen KİK'in halen ortak bir dış politika ve savunma politikası üzerinde anlaşamadığını belirtmektedir.

Burada ülkelerin teker teker incelenmesine geçilmektedir. Suudi Arabistan'a bakıldığında İran'ın bölgedeki en önemli ideolojik ve jeostratejik rakibi olduğu görülmektedir. Kuveyt'in İran'dan tehdit algılamasının sebebi ise kendi içinde barındırdığı Şii nüfustur. Katar'ın pozisyonuna bakılırsa bağımsız bir dış politika gütmeye çalışan ülkenin aynı zamanda ülkesindeki aşırıcı unsurları temizlemeye çalıştığı vurgulanmaktadır. BAE'ye bakıldığında, İran ile ilişkilerinin İran'ın işgal ettiği üç adanın yarattığı gerginliğin unutulmadığını ve bunun yanında Dubai emirliği özelinde büyük bir ticaret hacmine sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bahreyn ise barındırdığı Şii çoğunluk ve küçük hacmi sebebiyle, İran'dan en büyük tehdit algılayan ülke olarak görülmektedir. Bahreyn ayrıca 2011 ayaklanmalarının sebebi olarakta İran'ı göstermektedir. Yemen'in durumuna bakıldığında ise 2011 ayaklanmaları sonucunda Ali Abdullah Salih'in görevini, yardımcısı Abdurrahman Mansur Hadi'ye devrettiği ve ülkedeki çatışma ortamından İran destekli Husi milislerinin ve El-Kaide örgütünün fraksiyonlarının yararlandığı belirtilmektedir.

Üçüncü ve dördüncü bölümlerde, KİK üye ülkelerinin içerideki ve bölgedeki istikrarsızlıklara nasıl cevap verdikleri ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde ise Körfez ülkelerinin İsrail ile ilişkilerindeki son dönem yaklaşma ele alınmaktadır. Yazar özellikle 2011 sonrasında Suudi Arabistan, Katar ve İsrail arasında bir yaklaşma olduğunu vurgulamaktadır. Bu yaklaşmanın temel sebebi İran'ın askeri kapasitesinin kullanarak bölgesel hegemonya kurmasının engellenmesidir.

ABD-KİK ilişkilerinin değişen dinamiği

Yazar, Körfez ülkelerinin tarihsel olarak kendi güvenliklerinin sağlanması için bölge-dışı bir büyük güce ihtiyaç duyduklarını vurgulamaktadır. Britanya'nın bölgeden 1970'li yılların başında çekilmeye başladığında, Körfez ülkelerinin Britanya askeri varlığının bölgede kalması konusunda baskı yaptıkları belirtilmektedir. Özellikle bir büyük gücün korumasının eksikliği, Körfez ülkelerinin güvenlik endişelerini artırmaktadır. Fakat ABD, Körfez ülkelerinin bu endişelerini gidermek amacıyla Bahreyn'de 5. Filosunu demirlemiş ve Katar'a da büyük bir askeri üs kurmuştur. ABD'nin 1990'lardan sonra Körfez ülkeleri ile ilişkilerinin, Körfez ülkelerinin tehdit algıladığı iki ülke olan İran ve Irak'ın "çifte kuşatılması" (dual containment) ile tanımlandığı vurgulanmaktadır. Çifte Kuşatma politikasının da 2003 yılında ABD'nin Irak işgali ile sona erdiği belirtilmektedir. 2009 yılında başlayan Obama dönemi ile birlikte de ABD'nin İran'ı dengeleme amacı dahilinde Körfez ülkelerinin askeri yeteneklerinin artırılması politikasından bahsedilmektedir. Bunu sağlamanın en önemli yolunun ise Körfez ülkelerinin Amerikan silahlarına olan erişimi gösterilmektedir. Yazara göre, Suudi Arabistan, BAE ve Kuveyt'in en büyük çekincelerinden biri, ABD'nin enerji bağımsızlığına ulaşması ve böylece Körfez'deki müttefiklerine ihtiyacı kalmamasıdır. Bölüm sonunda verilen en önemli mesaj ise Körfez bölgesinin İran karşısında istikrarının ve güvenliğinin sağlanmasında hiç bir ülkenin ABD'den daha istekli olmadığıdır.

Körfez İşbirliği Konseyi'nde Artan Güvenlik İşbirliği

Kitap KİK'in kurulduğundan beri kağıt üzerindeki görevlerini güçlü bir şekilde yerine getiremediğinden bahsetmektedir. Yazara göre KİK içerisinde kendi egemenliğini artırmak isteyen Suudi Arabistan'ın girişimleri diğer Körfez ülkeleri tarafından dirençle karşılanmaktadır. Bu anlamda yazar 2011 yılındaki Riyad Deklarasyonu'nu örnek vermektedir. Riyad Deklarasyonu

tam ekonomik ve politik entegrasyon öngörmekteydi. Yazar, KİK'i işlevinin öngörüldüğü gibi olmadığını ve artan oranda sadece Arapların birlik gösterisinin yapıldığı bir arenaya dönüştüğünün altını çizmektedir.

Yazar temel anlamda KİK içerisinde savunma işbirliğinin birden fazla aktör sebebiyle beklenenden yavaş ilerlediğini belirtmektedir. Bu faktörler arasında, İran başta olmak üzere komşu ülkeleri uyarma korkusu, egemenliğin korunması ve milli ordular ve yabancı müttefikler edinme gibi diğer savunma yollarına başvurulması konusu yer almaktadır. KİK içerisinde travma yaratan en önemli gelişmelerden birisinin de Irak'ın Kuveyt'i işgali olduğu vurgulanmaktadır.

"Körfez Ülkeleri ve İran" bölümünde Guzansky, KİK üye ülkelerinin İran ile ilgili olarak algıladıkları güvenlik tehdidinin farklılaştığı için İran'a karşı ortak bir güvenlik stratejisi oluşturulamadığından bahsetmektedir. Suudi Arabistan-İran ilişkilerinin bölge için büyük önem arzettiğinin vurgulanmasının yanı sıra, iki ülkenin ABD ile ilişkisi, mezhepsel boyut ve Suriye ve Irak üzerinden şekillendiğinin altını çizmektedir. Kuveyt-İran ilişkilerine dair en temel argüman ise, Kuveyt'in ülkesinde barındırdığı Şii nüfusu sebebiyle İran'dan tehdit algılamasıdır. Kuveyt'in özellikle 2011 yılında ABD askerlerinin Irak'ı kısmi olarak terketmesinin akabinde Irak'tan da tehdit algılandığı belirtiliyor. Katar-İran ilişkilerine bakıldığında ise, Katar'ın modern tarihinde takip ettiği diplomatik bağımsızlık stratejisinin bazı durumlarda KİK üye ülkelerinden ayrılmasına sebep olduğu belirtiliyor. Suudi Arabistan ile olan karmaşık ilişkisi, İran tehdidinin yarattığı güvensizlik ve ABD desteği ile Katar'ın İran'dan Taliban'a Fetih'ten Müslüman Kardeşler'e ve Hamas'a kadar bir çok aktör ile görüşme gerçekleştirmesi, Katar'ı farklı bir dış politika çizgisine taşımaktadır. BAE'ye bakıldığında ise, farklı emirliklerin İran ile değişik boyutlardaki ticari ilişkilerinin İran'a bakış açılarını belirlediğinden bahsediliyor. Bahreyn ise İran'dan 1981 yılındaki darbe girişimini desteklemesi ve ülkedeki 1994-1999 yılları arasındaki Şii ayaklanmasından sorumlu olması sebebiyle tehdit algılamaktadır. Bahreyn'in bölgesel anlamda İran'dan belki de en fazla tehdit algılayan ülke olması, Bahreyn'i Suudi Arabistan'ın yakınında olmaya itmiştir. Umman-İran ilişkilerine bakıldığında da, Körfez ülkelerinden İran ile en fazla askeri ilişkiye sahip olan ülkenin Umman olduğu vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak, Guzansky, Körfez bölgesindeki gelişmelerin küresel güvenliği, refahı ve istikrarı etkileyebilecek kapasitede olduğunu belirtmektedir. Bölgede Suudi Arabistan, Umman, Katar, Kuveyt, BAE, Bahreyn ve

Yemen'in bölgede bazı konularda İran ile işbirliği içinde olduklarını fakat büyük oranda İran tehdidini karşılamak için oluşturulan KİK kimliğinden vazgeçmeden bunu yapmak istediklerini vurgulamaktadır. Modern tarihlerinin büyük kısmında "güvenlik talep eden" bir konumda bulunan Körfez ülkelerinin kurduğu KİK'in temel güvenlik temayüllerine bakıldığında dışarıdan gelen tehditlerin oranının artmasıyla, KİK içerisinde savunma politikası ve dış politika bağlamında işbirliğinin arttığı vurgulanmaktadır. Buna rağmen, KİK ülkelerinin dış politika ve savunma işbirliğinin, ekonomik işbirliğindeki seviyeye ulaşamadığı belirtilmektedir.

Genel Hususular

Ortadoğu Etütleri, Ortadoğu çalışmalarına yoğunlaşmış bir düşünce kuruluşu olan Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM) tarafından basılı ve e-dergi olarak yayınlanan hakemli bir siyaset, uluslararası ilişkiler ve fikir dergisidir.

Yılda iki kez yayınlanmaktadır.

Ortadoğu Etütleri'nin amacı, Türkiye'de sosyal bilimlerde Ortadoğu çalışmalarının gelişimini teşvik etmek ve uluslararası alanda Ortadoğu literatürüne nitelikli katkılar yapılmasına imkân sağlamaktır.

Ortadoğu Etütleri'nde yayınlanan çalışmalardaki değerlendirmeler, ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Yayın Koşulları

Ortadoğu Etütleri'nde yayınlanacak makalelerin, uluslararası ilişkiler bağlamında Ortadoğu coğrafyasıyla ilgili siyaset, siyasi tarih, uluslararası hukuk ve iktisat gibi konuları kapsamalı beklenmektedir. Ortadoğu literatürüne katkı sağlayacak nitelikte kavramsal çerçevesi sağlam, özgün, eleştirel bakış açısı getiren, çözümlenmeli araştırma ve incelemelere öncelik verilmektedir.

Yayın dili Türkçe, İngilizce ve Arapça'dır.

Makalelerde anlatım dilinin düzgün olması, düşüncelerin doğru bir mantık örgüsü içinde ifade edilmesi, referansların uygun biçimde kullanılması, varsayımların güçlü biçimde desteklenmesi, konuyla ilgili literatüre nüfuz edilebilmiş olması gerekmektedir.

Kitap değerlendirmeleri/incelemelemleri, makale biçiminde hazırlanmış olmaları halinde kabul edilmektedir. İncelenen kitabın bir kopyasının, makul bir sürede iade edilmek üzere, Editör'e ulaştırılması gerekmektedir.

Makaleler yayınlanmadan önce yazarlarla eser sözleşmesi akdedilmektedir.

Telif ödemeleri, derginin yayınlanmasından en geç bir ay sonra yapılmaktadır. Ayrıca, yazarlara dergiden 5 kopya verilmekte, derginin ulaştırılmasında fayda gördükleri kurumlar/kişilerle ilgili sundukları notlar dikkate alınabilmektedir.

Biçimsel Esaslar

- Makalelerin dili Türkçe ya da İngilizce olmalıdır. İngilizce makalelerde imla ve noktalama kuralları açısından İngiltere İngilizcesi'nin kullanılması tercih sebebidir. Yazıların uzunluğu 4000-8000 kelime aralığında olmalıdır.
- Çalışmanın hazırlanmasında takip edilmesi gereken sıra şöyledir: Başlık, öz (abstract), anahtar kelimeler, asıl metin, ekler, notlar, referanslar (kaynakça), tablolar (başlıklarıyla birlikte müstakil sayfalarda), şekil açıklamaları (liste halinde), özet (summary).
- Öz bölümü (abstract) ortalama 150 kelime uzunluğunda olmalıdır. Türkçe makalelerin İngilizce özeti de sunulmalıdır.
- Makalelerde 6 ila 10 anahtar kelime bulunmalıdır. Türkçe makalelerin İngilizce anahtar kelimeleri de sunulmalıdır.
- Özetler (summary) 400 kelime uzunluğunda olmalı ve yalnızca İngilizce hazırlanmalıdır.
- Makale sahiplerinin, Editör aksini belirtmedikçe bir özgeçmişlerini sunmaları istenmektedir.
- Görsellerin yüksek çözünürlüklü olması ve siyah-beyaz baskıya elverişli olmaları gerekmektedir. Renkli görsellerin siyah-beyaz baskılarında ortaya çıkabilecek tutarsızlıklar dikkate alınmalıdır. Materyalin en uygun çözünürlükte olduğundan emin olunmalı ve metin içine yerleştirilmeden bilgisayar ortamında ayrı bir dosya olarak iletilmelidir.
- Anadili İngilizce veya Türkçe olmayan yazarların makalelerini göndermeden önce, metinlerini dil

konusunda ehil bir uzmana okutmaları ve düzelttirmeleri gerekmektedir. Yoğun dilbilgisi ve anlatım hatası olan metinler değerlendirilmeye alınmamaktadır.

- Latin alfabesi kullanılan dillerde isim orijinal haliyle verilmektedir. Diğer dillerde yazılan isimler ise İngilizce veya Türkçe transliterasyonu ile kullanılmalıdır.

Dipnot Yazım Kuralları

Dipnotlar açıklayıcı olmalı ve mümkün olduğunca sık kullanılmalıdır. Dipnotlar makale içinde birbirlerini takip edecek şekilde artan rakamlar ile numaralandırılmalı ve metin sonunda yer alan ve açıklamaları içeren liste ile örtüşmelidir. Söz konusu listelerde kitap, makale ve metinlere dair verilen referanslarla uyumluluk ve isimler ile önemli sıfatların baş harflerinin büyük harf ile yazılması önemlidir. Aşağıdaki uygulamalı örneklerin dikkatle incelenmesi tavsiye edilir:

Kitaplar

Norman Stone, Kitabın Adı, (London: Basic Books, 2007), s. 67.

Norman Stone (ed.), Kitabın Adı (London: Basic Books, 2007), s. 67-9.

Norman Stone ve Sergei Podbolotov, Kitabın Adı (London: Basic Books, 2005), s. 99. Takip eden referanslar: Kırmızı, Kitabın Adı, s. 99.

Dergiler ve Makaleler

Norman Stone, "Makale Başlığı", Dergi Adı, Cilt. #, Sayı. # (Ay, Yıl), s. #. Takip eden referanslar: Kırmızı, "Makale Adı", s. #.

Derleme Kitap Makaleleri

Norman Stone, "Makale Adı", Hakan Kırmızı, "Kitap Adı" (London: Crimea Publis-hing Co., 2000), s.100.

Resmi Belgeler

Meclis Zabıtları: TBMM Yayınları (Meclis Yayınları, 1988, V), 111.

Tezler

E. Beytullah, "The Crimean Khans' relations with the Arab Amirs", yayınlanmamış doktora tezi, Bilkent University, 1999, Bölüm 5, s.44.

Tekrarlar

Dipnotlarda uygun yerlerde "ibid." ibaresi kullanılmalı, ancak bu ibare önceki bilginin birden fazla kaynağa dayandığı durumlarda kullanılmamalıdır.

İletişim / Makale Önerileri

Makaleler yılın her döneminde editöre ulaştırılabilir.

Önerilmek istenen çalışmalar için öncelikle Yayın Koşulları'nın dikkatle okunması tavsiye edilir.

Yazarların çalışmalarını elektronik posta yoluyla adresine göndermesi tercih edilmektedir.

Makaleler ve diğer sorular, info@orsam.org.tr adresine ulaştırılabilir.

Telif Hakları

Dergideki tüm yazıların telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilip yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılmaz, yeniden yayınlanamaz.

Yazarlar dergiye sundukları makalelerine ait yayın haklarının tamamını yayıncıya devrettiklerini kabul ederler. Yazarlar makalelerini eğitim amaçlı olarak veya özel kullanım için çoğaltma hakkına sahiptirler. Ancak makale, Ortadoğu Etütleri'nin yazılı izni olmaksızın internet üzerinden yayınlanmak veya benzeri gibi yollarla çoğaltılamaz.